

Ustawa metropolitalna szansą dla Szczecina? Procesy suburbanizacyjne niejawnym argumentem politycznym

KATARZYNA MOLSKA¹
MONIKA KRZESZEWSKA²

Uniwersytet Szczeciński, Instytut Politologii i Europeistyki

¹ e-mail: k.molska(at)op.pl

² e-mail: tinaa(at)gazeta.pl

Słowa kluczowe suburbanizacja, frekwencja, Obszar Metropolitalny Szczecina

Abstrakt

Artykuł opiera się na analizie zmian frekwencji w wyborach samorządowych w latach 2002–2014, jak również zmianie liczby ludności uprawnionej do głosowania na wybranym obszarze województwa zachodniopomorskiego. Nacisk położony na Szczecin oraz przylegające do jego granic powiaty wynika z przynależności miasta do obszaru metropolitalnego. Skupienie się właśnie na tym obszarze jest nieprzypadkowe i ściśle związane z przepływem ludności. Powzięta analiza ma na celu próbę znalezienia odpowiedzi na pytania: jaki wpływ na frekwencję mają zmiany podyktowane przepływem ludności do gmin ościennych Szczecina i czy gminy ościenne dużych miast przyciągają jednostki świadome polityczne? Jednocześnie przyjęto hipotezę: im bardziej zaawansowany proces suburbanizacyjny w dotychczasowych strukturach zamieszkania, tym mniejsza partycypacja wyborcza.

Is Metropolitan Act a chance for Szczecin? Suburbanization processes – implicit political argument

Keywords

suburbanisation, frequency, Szczecin Metropolitan Area

Abstract

Article is based on the analysis of changes in turnout in local elections in the years 2002–2014, as well as the change of the population entitled to vote on the selected area of West Pomeranian Province. Located emphasis on the city of Szczecin and adjacent to the boundaries of the districts, according to the membership of Szczecin metropolitan area. Focus precisely on this area is not accidental, and closely related to the movement of the population. Adopted analysis is to attempt to find answers to the questions: what impact on attendance are changes dictated by the flow of population to the neighboring municipalities of Szczecin? Is municipalities neighboring big cities attract individuals who are conscious political? At the same time they adopted a hypothesis: the more advanced the process of suburbanization in the existing structures of the residence of the lower electoral participatio.

Artykuł ma na celu przybliżenie pojęcia frekwencji wyborczej oraz zjawisk jej towarzyszących w wyborach samorządowych od 2002 do 2014 roku, takich jak suburbanizacja i migracja wewnątrzwojewódzka. Obszar objęty analizą, o którym będzie mowa, jest ściśle powiązany z gminami ościennymi Szczecina, jak i ze Szczecińskim Obszarem Metropolitalnym (SOM).

Akt legitymizacji władzy jest istotną częścią życia społecznego. Niestety, jak pokazują rzeczywistość, partycypacja obywateli w elekcjach jest stale na niezadowalającym poziomie. Społeczeństwo zapomina, jak ważne jest uczestnictwo w wyborach. Analizując osiąganą frekwencję w krajowych elekcjach, można odnieść wrażenie, że społeczeństwo polskie nie korzysta z niewyobrażalnego egalitaryzmu demokracji, zapominając o roli suwerena (Kraświec, 2015, s. 44). Jeśli chodzi o znaczenie frekwencji wyborczej, to opinie są podzielone. Zdaniem części badaczy utrzymująca się na niskim poziomie decyduje o legitymizacji wybranej władzy. Waldemar Wojtasik zwraca uwagę na możliwość politycznej ekspresji za pośrednictwem uczestnictwa w wyborach (2012, s. 110).

Zjawisko, które inicjuje zmiany, jest podyktowane m.in. ruchem migracyjnym w obrębie miasta lub województwa¹. Adam Płoszaj wyszczególnia szybkie tempo przyrostu liczby ludności przemieszczającej się w okolice największych miast jako jeden z procesów demograficznych i nazywa to procesem żywiołowej suburbanizacji (2014, s. 41). Joanna Małek tłumaczy to zjawisko jako „decentralizację obszarów zurbanizowanych, które łączą się z migracją ludności na peryferiach miast przy jednoczesnym zachowaniu bezpiecznej odległości i możliwości szybkiego przemieszczenia się z miejsca zamieszkania do pracy” (2011, s. 433). Krzysztof Olechnicki i Paweł Załęcki twierdzą, że styczności przestrzenne, jakie zachodzą między jednostką lub grupą społeczną, prowadzą do zainicjowania więzi społecznych (2004, s. 207).

Za obszar metropolitalny w rozumieniu ustawy z dnia 9 października 2015 roku o związkach metropolitalnych uznaje się spójną pod względem przestrzennym strefę oddziaływania miasta będącego siedzibą województwa lub sejmiku województwa, charakteryzującą się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, zamieszkałą przez co najmniej 500 000 mieszkańców (Ustawa, 2015, art. 5). W skład związku

¹ Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej. Migracją jest oczywiście także zmiana kraju zamieszkania. Migracją jest zatem zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy, lub odwrotnie (migracja wewnętrzna). W ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się migracje międzywojewódzkie, czyli przemieszczenia ludności z jednego województwa do innego, wewnątrzwojewódzkie, czyli zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego województwa, międzypowiatowe, czyli przemieszczenia ludności z jednego powiatu do innego, i wewnątrzpowiatowe, czyli zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego powiatu. Klasyfikując migracje wewnętrzne według charakteru administracyjnego obszarów, między którymi miała miejsce wędrówka, rozróżniamy następujące kierunki migracji: ze wsi do miast, z miast na wieś, z miast do miast, ze wsi na wieś (dotyczy obszarów wiejskich, a nie konkretnych miejscowości wiejskich) (*Migracje...*, 2003, s. 21–22). Zmiany w stanie liczby ludności, tzw. przyrost rzeczywisty, spowodowane są dwoma rodzajami procesów demograficznych – ruchem naturalnym (zobrazowanym przyrostem naturalnym – różnicą między urodzeniami i zgonami) oraz ruchem wędrówkowym (zobrazowanym saldem migracji – różnicą między ludnością napływową a odpływową). Ujemny przyrost rzeczywisty ludności jest wynikiem ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji. Składniki bilansu ludności (przyrost naturalny, saldo migracji i przyrost rzeczywisty) odmiennie kształtowały się w zachodniopomorskich miastach i wsiach. Dodatnie wartości składników występowały na wsi, w miastach – ujemne (*Ludność, ruch naturalny...*, 2013, s. 18).

metropolitalnego wchodzi gminy położone w granicach obszaru metropolitalnego i powiaty, na obszarze których leży co najmniej jedna gmina położona w granicach takiego obszaru (Ustawa, 2015, art. 1, ust. 2, pkt 1–2). Ważne jest, żeby jednostki należące do obszaru metropolitalnego wykazywały się jednorodnością układu osadniczego i przestrzennego, uwzględniającego więzi społeczne, gospodarcze i kulturowe (Ustawa, 2015, art. 4, ust. 2, pkt 3). Związek metropolitalny wykonuje zadania publiczne w zakresie: kształtowania ładu przestrzennego; rozwoju obszaru związku; publicznego transportu zbiorowego na obszarze związku²; współdziałania w ustalaniu przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze związku oraz promocji obszaru metropolitalnego (Ustawa, 2015, art. 12, ust. 1, pkt 1–5).

Fundamentem metodologicznym, na jakim opieramy artykuł, jest metoda ilościowa w ujęciu komparatywnym. Połączenie tych dwóch metod pozwala na usystematyzowanie zebranych danych oraz przeprowadzenie wielowymiarowej analizy. Badanie poziomu partycypacji wyborczej najczęściej sprawdza się na zmiennych kwantyfikowalnych (March, Stoker, 2006, s. 258). Ponadto zastosowano subiektywizację³ oraz analizę jednego szczególnego zjawiska. To pozwoliło na postawienie hipotezy: im bardziej zaawansowany proces suburbanizacyjny w dotychczasowych strukturach zamieszkania, tym mniejsza partycypacja wyborcza. Wraz z hipotezą nawiązują się pytania: jaki wpływ na frekwencję mają zmiany podyktowane przepływem ludności do gmin ościennych miasta Szczecina i czy gminy ościenne dużych miast przyciągają jednostki świadome polityczne?

6 lipca 2005 roku dokonano rejestracji stowarzyszenia pod nazwą Samorządowe Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej w Szczecinie (Monitor Sądowy, 2005, s. 35). Na potrzeby niniejszego artykułu tę datę uznajemy za początek inicjatywy mającej na celu doprowadzenie do powstania SOM. W protokole z walnego zgromadzenia, które miało miejsce 19 maja 2008 roku, czytamy, że obszary dużych miast i gmin do nich przylegających z czasem będą potrzebowały wspólnego zarządzania (SSWR, 2008, s. 1–2). Początkowo do SSWR należały: miasto Szczecin; Stargard; gmina Kobylanka; gmina Dobra (Szczecińska); Police; gmina Kołbaskowo; Świnoujście i Nowe Warpno (SSWR, 2008, 2008a, 2008b, 2008c). W 2012 roku w skład SOM wchodziły już: miasto Szczecin; miasto i gmina Stargard (do 31 grudnia 2015 r. Stargard Szczeciński); miasto i gmina Police; miasto Świnoujście; miasto i gmina Goleniów; miasto i gmina Gryfino; gmina Dobra (Szczecińska); gmina Kołbaskowo; miasto i gmina Stepnica; gmina Kobylanka; gmina Stare Czarnowo; gmina Nowe Warpno. W 2012 roku liczba wszystkich mieszkańców należących do SOM wynosiła 687 467 osób, co dawało 40% ogółu wszystkich mieszkańców

² Szczeciński Obszar Metropolitalny realizuje swoje zadania w zakresie publicznego transportu zbiorowego w postaci podmiejskiej linii autobusowej z Dobrą Szczecińską, działającej od 1 stycznia 2015 r., na biletach ZDiTM. W planach jest również stworzenie Szczecińskiej Kolei Metropolitalnej. Wzmianki o projektach i powzięciu odpowiednich kroków w tej sprawie pojawiły się w maju 2015 r. Zgodnie z planami SKM ma funkcjonować od 2021 r. Według władz miasta może być to alternatywą dla mieszkańców, bowiem będzie uzupełniać istniejący układ komunikacyjny oparty na transporcie tramwajowym i autobusowym (więcej: Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miasta Szczecin).

³ Proces upodmiotowienia jakiegoś zjawiska, obiektu, poglądu, prawdy itp., polegający na odnoszeniu zewnętrznych elementów i ich właściwości do indywidualnych, stronniczych (subiektywnych) cech, właściwości i sposobów postrzegania rzeczywistości przez podmiot poznający (Olechnicki, Załęcki, 2004, s. 208).

województwa zachodniopomorskiego. W roku 2014 liczba ta wynosiła 692 191, czyli 40,35% ogółu mieszkańców Pomorza Zachodniego.

Tabela 1. Stan ludności w miastach powiatowych należących do SOM w wybranych latach wyborczych

	2002	2006	2010	2014	2015
Szczecin	415 117	409 068	410 245	407 180	407 043
Goleniów	22 443	22 399	22 874	22 747	22 718
Stargard	71 321	70 453	70 110	68 922	68 376
Gryfino	21 735	21 514	21 726	21 565	21 519
Police	34 492	34 274	34 087	33 404	33 364

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z stat.gov.pl.

Analizując założenia prof. Marka Dutkowskiego, z perspektywy czasu jednak można się nie zgodzić, że to tylko mit o odpływie ludności z miast na obszary peryferyjne w obrębie miasta (SSWR, 2008, s. 1–2). Na przestrzeni lat 2002–2015 widzimy, że z samego Szczecina wyemigrowało ponad 8 tys. osób. Kolejnym miastem w tym zestawieniu, które straciło mieszkańców na rzecz gmin ościennych, był Stargard z liczbą 2945 osób mniej oraz Police, które straciły ponad tysiąc mieszkańców.

Jedynie w przypadku wyborów samorządowych widać przewagę powiatów ziemskich nad grodzkimi. Od 2002 do 2014 roku średnio 430 625 osób zdecydowało się wziąć udział w wyborach. Partycypacja na takim poziomie pozwoliła uzyskać 47,60% oddanych głosów. Frekwencja w miastach na prawach powiatów w tym samym okresie była niższa o 9,68%. Jednocześnie jest to jedyny raz w elekcjach krajowych, kiedy to powiaty ziemskie uzyskały wyższą partycypację od średniej wojewódzkiej o 5,74%. Zwyczajowo sytuacja była odwrotna – w wyborach prezydenckich, parlamentarnych i do europarlamentu to powiaty grodzkie osiągały średnio o 3,32% wyższą frekwencję (Molska, 2015, s. 117).

Tabela 2. Frekwencja wyborcza w gminach ościennych Szczecina w wyborach samorządowych w latach 2002–2014 (%)

	Gmina	2002	2006	2010	2014
Powiat policki	Miasto Szczecin	32,15	42,85	37,47	35,35
	Police	36,38	43,00	44,23	41,02
	Dobra (Szczecińska)	59,91	49,43	52,97	41,60
	Kołbaskowo	38,97	49,64	52,00	45,10
Powiat gryfiński	Stare Czarnowo	68,69	61,73	66,30	64,42
Powiat stargardzki	Kobylanka	61,34	58,68	57,45	57,17
Powiat goleniowski	Goleniów	37,12	41,38	40,58	38,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl.

Wymienione w tabeli 2 powiaty wpisują się w schemat zwiększonej aktywności wyborców w wyborach samorządowych. Wraz ze wzrostem liczby mieszkańców gmin ościennych Szczecina można zauważyć wzrost partycypacji mieszkańców w wyborach. Należy przypomnieć, że zmianę w trendzie migracyjnym z miasta na wieś obserwuje się mniej więcej od 2002 roku (*Ludność, ruch naturalny...*, 2011, s. 37–42). Analizując dane dotyczące frekwencji mieszkańców gmin Police, Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Stare Czarnowo, Kobylanka i Goleniów, które to należą do gmin o charakterze miejsko-wiejskim, jak również wiejskim, widać jak wraz ze wzrostem liczby osób uprawnionych do głosowania (tab. 3) wzrasta frekwencja. Gmina Goleniów mimo napływu nowych mieszkańców nie do końca wpisuje się w schemat wzrostu frekwencji. Wyraźnie można również zauważyć, że miasto Szczecin na tle gmin ościennych ma każdorazowo niższy udział mieszkańców w wyborach. Gminą o stale najwyższej frekwencji z analizowanych gmin jest Stare Czarnowo. Osiągana wartość w porównaniu ze Szczecinem jest wyższa średnio o 28,26 p.p., a największa przewaga jest w roku 2002 – 36,54 p.p. różnicy. W 2006 roku różnica wyniosła jedynie 18,88 p.p., kolejne dwie elekcje przypadające na lata 2010 i 2014 ustabilizowały ją na poziomie 28,83 i 28,77 p.p.

Tabela 3. Liczba osób uprawnionych do głosowania w gminach ościennych Szczecina w wyborach samorządowych w latach 2002–2014

	2002	2006	2010	2014
Miasto Szczecin	321 478	323 777	318 488	311 339
Gmina Police	31 120	32 219	32 299	32 183
Gmina Dobra	6 715	8 979	12 001	14 549
Gmina Kołbaskowo	5 422	6 654	7 932	8 679
Gmina Stare Czarnowo	2 926	2 990	3 065	3 117
Gmina Kobylanka	2 429	2 866	3 389	3 955
Gmina Goleniów	24 736	26 029	27 115	28 332

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl.

Najwyższy przyrost osób uprawnionych do głosowania odnotowała gmina Dobra (Szczecińska) – 7834. Gminy Goleniów i Kołbaskowo zanotowały zmianę *in plus* o 3596 i 3257 osób. Miasto Szczecin w analizowanym przedziale czasowym zanotowało spadek o 10 139 osób.

W związku z tym, że w artykule podniesiono kwestie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, warto nawiązać do innych gmin mieszczących się w tym obszarze, jednak niemających bezpośredniego sąsiedztwa ze Szczecinem. Gminy wymienione w tabeli 4 swoją lokalizacją nawiązują do miejsc związanych z obszarem prawie nadmorskim i nadmorskim. Chodzi tu o dostęp do Morza Bałtyckiego poprzez Zalew Szczeciński czy Zatokę Pomorską. Są to gminy, które podobne jak gminy należące do pasa nadmorskiego charakteryzują się stale wysoką, a niekiedy i najwyższą frekwencją w Polsce nie tylko w wyborach samorządowych, ale także w pozostałych.

Tabela 4. Frekwencja w wyborach samorządowych w latach 2002–2014 w wybranych miastach powiatów kamieńskiego, goleniowskiego i polickiego (%)

	Gmina	2002	2006	2010	2014
	Miasto Świnoujście	40,46	45,76	45,54	40,29
Powiat kamieński	Międzyzdroje	50,96	46,45	46,41	44,95
Powiat goleniowski	Stepnica	56,18	47,70	49,39	42,42
Powiat policki	Nowe Warpno	71,69	60,83	60,32	48,57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl.

Mimo że gmina Stepnica należy do powiatu goleniowskiego, jej odległość jest na tyle duża od miasta powiatowego, że nie pozwala na uznanie jej za gminę ościenną. Bardziej pasuje stwierdzenie, że jest to gmina sąsiadująca. Ujmując to w szerokim kontekście, skutkuje to znacznym odseparowaniem dzielnic mieszkaniowych od terenów przemysłowych (Jałowiecki, Szczepański, 2006, s. 28). W tym konkretnym przypadku gmina Stepnica jest miejscem przeznaczonym do mieszkania z możliwością działalności rekreacyjnej, a przestrzeń przemysłowa skupia się na obszarze gminy Goleniów.

Tabela 5. Liczba uprawnionych do głosowania w gminach ościennych Świnoujścia w wyborach samorządowych w latach 2002–2014

	2002	2006	2010	2014
Miasto Świnoujście	33 480	33 660	33 486	33 034
Gmina Międzyzdroje	5 400	5 401	5 523	5 434
Gmina Stepnica	3 626	3 778	3 879	3 906
Gmina Nowe Warpno	1 261	1 320	1 356	1 332

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl.

Pierwsze, co się nasuwa, to różnica w kwestiach przepływu ludności. W gminach Świnoujście, Międzyzdroje, Stepnica i Nowe Warpno nie ma znaczących zmian w liczbie osób uprawnionych do głosowania. Na tle gmin ościennych miasta Szczecina zmiany te są niezauważalne. Jak podkreśla Manuel Castells, na strukturalną całość składa się kilka elementów. Należą do nich lokalizacje wytwórcze, reprodukcja siły roboczej, organizacje instytucjonalne, centra kulturowe. Składa się to na klasyczny układ centrum–peryferie (Jałowiecki, Szczepański, 2006, s. 30–33). Taki układ jasno widać na przykładzie gminy Goleniów. To w niej jest zlokalizowana strefa przemysłowa określana mianem Goleniowskiego Parku Przemysłowego, będąca właśnie czymś w rodzaju peryferii, a bliskość miasta powiatowego Goleniowa można określić mianem centrum. Pozostałe lokalizacje stref przemysłowych najczęściej są wyznaczone przy dużych skupiskach ludzkich, które często pokrywają się ze średnimi i/lub dużymi miastami. Taka sytuacja dotyczy chociażby Stargardu, który swoją wielkością i strefami podmiejskimi mógłby z powodzeniem być w starym układzie administracyjnym miastem wojewódzkim.

Przykładem gmin, które najlepiej obrazują zmiany i przepływ ludności, są Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Police oraz Kobylanka.

Tabela 6. Migracja wewnątrzwojewódzka na przykładzie gmin powiatu polickiego i gminy Kobylanka w latach 2002–2015 (liczba ludności)

Gmina	2002	2006	2010	2014	2015
Dobra (Szczecińska)	8 473	11 630	15 441	18 866	19 532
Kołbaskowo	7 480	8 820	10 100	11 142	11 469
Police	6 420	6 818	7 447	7 846	7 884
Kobylanka	3 168	3 574	4 218	4 815	4 923

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z stat.gov.pl.

Z raportu końcowego dotyczącego opracowania wskaźników monitorowania miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w zakresie rozwoju budownictwa mieszkaniowego wynika, że od początku 2004 roku do końca 2013 ze Szczecina do gmin strefy zewnętrznej MOF⁴ migrowało 17,9 tys. osób, co stanowiło ok. 45% ogółu ludności, która w tym okresie wymeldowała się z pobytu stałego w Szczecinie. Spośród tych osób aż 8,3 tys. zameldowało się na pobyt stały na terenie gminy wiejskiej Dobra (Szczecińska), w gminie wiejskiej Kołbaskowo było to 3 tys. osób. W gminie miejsko-wiejskiej Police wartość ta osiągnęła 2600 nowych mieszkańców. Na nowe miejsce zamieszkania Goleniów obrało 2,5 tys. osób. W tym samym dziesięcioletnim okresie na teren miasta Szczecin napłynęło na pobyt stały łącznie 37,3 tys. osób, choć saldo tej migracji wyniosło tu minus 2,2 tys. osób (*Opracowanie wskaźników...*, 2015, s. 120).

Wszelkie badania potwierdzają jednak, że uczestnictwo wyborcze powoli staje się polem aktywności wyższych warstw społecznych, co w konsekwencji prowadzi do nierównej reprezentacji. Niska partycypacja niższych warstw czy struktur społecznych skutkuje brakiem możliwości spełnienia ich oczekiwań. Tworzy się pewnego rodzaju konflikt. Taka sytuacja prowadzi do nierównego politycznego wpływu (Cześnik, 2009, s. 3–5). Nie można jednoznacznie stwierdzić, że wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta świadomość społeczna obywateli. „Można wszakże być bardzo wykształconym i pozostać politycznym analfabetą” (Sartori, 1994, s. 139). Oczywiście, poziom wykształcenia społeczeństwa odgrywa niebagatelną rolę, choćby ze względu na łatwiejszy udział w samym akcie głosowania. Jednostki pochodzące z niższych lub upośledzonych warstw społecznych napotykają na różne przeszkody. Jednym z przykładów może być problem z dalekim dojazdem do punktu głosowania i związane z tym koszty.

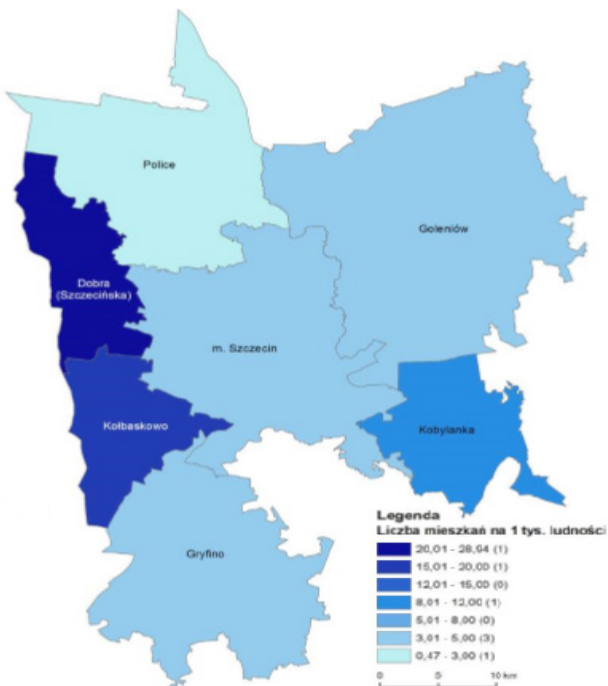
Według badania z 2011 roku liczba osób dojeżdżających ze strefy zewnętrznej MOF Szczecina do pracy w mieście wynosiła 6,1 tys., co dawało 63,1 osoby na 1000 mieszkańców strefy zewnętrznej MOF w wieku produkcyjnym. Najwięcej osób dojeżdżało do pracy w Szczecinie z gmin miejsko-wiejskich Police (1,6 tys.) i Gryfino (1,4 tys.) oraz gminy wiejskiej Dobra (Szczecińska) – 1,1 tys. Najwyższą wartość wskaźnika liczby osób wyjeżdżających do pracy

⁴ MOF – miejski obszar funkcjonalny.

Mapa 1. Współczynnik atrakcyjności migracji. Mapa w wersji kolorowej dostępna na: www.wnus.edu.pl/ap

Źródło: Urząd Statystyczny w Szczecinie, *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie zachodniopomorskim w 2013 roku*, s. 137.

Mapa 2. MOF Szczecina – liczba mieszkań oddawanych rocznie do użytkowania na 1 tys. ludności w latach 2004–2013. Mapa w wersji kolorowej dostępna na: www.wnus.edu.pl/ap

Źródło: GUS, *Opracowanie wskaźników monitorowania miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w zakresie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, na poziomie NTS 5 (gminy)*, s. 122.

w Szczecinie na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym notowano w gminach wiejskich: Kołbaskowo, Dobra (Szczecińska) i Kobylanka, odpowiednio 106,3, 92,0 i 88,5 (*Opracowanie wskaźników...*, 2015, s. 120).

Powracając do hipotezy oraz postawionych pytań, autor stwierdza, że im bardziej zaawansowany proces suburbanizacyjny w dotychczasowych strukturach zamieszkania, tym mniejsza partycypacja wyborcza. Ma to swoje odzwierciedlenie w zjawisku nazywanym *pull-push*. Dokładniej można powiedzieć, że wraz z przyciąganiem nowych mieszkańców do wymienionych gmin ościennych wzrasta frekwencja na tych terenach. Pokazuje to, że nowe miejsce osiedlenia sprzyja nawiązywaniu więzi społecznych, a wraz z tym dostrzega się szansę na przekonanie innych członków społeczności o wartości działania na rzecz wspólnej sprawy. Postulowanie takiej teorii pozwala na stwierdzenie, że gminy ościenne Szczecina przyciągają jednostki świadome politycznie. Z tym wiążą się zmiany we frekwencji. Jak wykazano powyżej, zachodzi zależność między zmianą liczby ludności a frekwencją na obszarach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Literatura

- Cześniak, M. (2009). *Partycypacja wyborcza Polaków*. Warszawa: Instytut Spraw publicznych.
- Jałowiecki, B., Szczepański, M.S. (2006). *Miasto i przestrzeń. W perspektywie socjologicznej*. Warszawa: Scholar.
- Krastwe, I. (2015). *Demokracja: przepraszamy za usterki*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- March, D., Stoker, G. (red.). (2006). *Teorie i metody w naukach politycznych*. Kraków: WUJ.
- Molska, K. (2015). Analiza frekwencji w wyborach samorządowych na tle pozostałych elekcji. Studium przypadku Pomorza Zachodniego. W: P. Antkowiak (red.), *25 lat samorządu terytorialnego w Polsce. Doświadczenia i perspektywy rozwoju*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM.
- Olechnicki K., Załęcki, P. (2004). *Słownik Socjologiczny*. Toruń: Graffiti BC.
- Płoszaj, A. (2014). Samorząd lokalny wobec przemian demograficznych. W: J. Makowski (red.), *Instytut Idei*. Warszawa: Instytut Obywatelski.
- Sartori, G. (1994). *Teoria demokracji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wojtasik, W. (2012). Wybrane uwarunkowania aktywności wyborczej. W: D. Karnowska, J. Nocoń (red.), *Obywatel instytucje władza na przełomie XX i XXI wieku (109–123)*. Toruń: Wydawnictwo MADO.

Artykuły w czasopismach naukowych

- Małek, J. (2011). Historyczne i współczesne uwarunkowania procesów suburbanizacji. *Przestrzeń i Forma*, 16, 231–242.

Publikacje elektroniczne

- Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miasta Szczecin, projekt pn. Wzmacnianie obszaru funkcjonalnego poprzez integrację transportu publicznego na obszarze Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, http://bip.um.szczecin.pl/chapter_11086.asp?soid=30FDF4B8FF044AA285933D0CEB408F5F (dostęp: 14.11.2016).
- Dmochowska, H. (red.). (2003). *Migracje wewnętrzne ludności 2002*. Warszawa: GUS Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Kurlej, Z. (red.). (2015). *Opracowanie wskaźników monitorowania miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich w zakresie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, na poziomie NTS 5 (gminy)*. Jachranka: Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS.
- http://szczecin.wyborcza.pl/szczecin/1,34959,17941487,Miejska_kolej_to_nie_fikcja__Ekspertyzy_gotowe__Trzy.html?disableRedirects=true (dostęp: 25.05.2016).
- <http://www.gs24.pl/wiadomosci/szczecin/art/4968916,szczecińska-kolej-metropolitalna-ruszy-w-2021-dzis-podpisano-umowe,id,t.html> (dostęp: 25.05.2016).
- Urząd Gminy w Dobrej (Szczecińskiej), wydział spraw obywatelskich, Dobra (Szczecińska) 2015.

Urząd Gminy w Kołbaskowie, wydział spraw obywatelskich, Kołbaskowo 2015.

Urząd Miasta w Policach, wydział spraw obywatelskich, Police 2015.

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych. Dz.U. 2015, poz. 1890.

Informacje i opracowania statystyczne

Monitor Sądowy i Gospodarczy nr 156/2005 (2248) – pozycja 86638), 28 maja 2016 r. Pobrano z: <https://ems.ms.gov.pl/msig/przekladaniemonitorow>.

Protokół z walnego zgromadzenia SSWR z dnia 10 października 2008 roku, 29 maja 2016 r. Pobrano z: http://som.szczecin.pl/SOM/chapter_104026.asp?soid=E8579B4E65A3402C88652A7A4D99D1B3.

Protokół z walnego zgromadzenia SSWR z dnia 19 maja 2008 roku, 29 maja 2016 r. Pobrano z: http://som.szczecin.pl/SOM/chapter_104026.asp?soid=E8579B4E65A3402C88652A7A4D99D1B3.

Protokół z walnego zgromadzenia SSWR z dnia 20 czerwca 2008 roku, 29 maja 2016 r. Pobrano z: http://som.szczecin.pl/SOM/chapter_104026.asp?soid=E8579B4E65A3402C88652A7A4D99D1B3.

Protokół z walnego zgromadzenia SSWR z dnia 24 lipca 2008 roku, 29 maja 2016 r. Pobrano z: http://som.szczecin.pl/SOM/chapter_104026.asp?soid=E8579B4E65A3402C88652A7A4D99D1B3.

Szczeciński Obszar Metropolitalny, 29 maja 2016 r. Pobrano z: http://www.som.szczecin.pl/SOM/chapter_104000.asp

Wronkowska, R. (red.). (2011). *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie zachodniopomorskim w 2010 roku*. Szczecin: Urząd Statystyczny.

Wronkowska, R. (red.). (2014). *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie zachodniopomorskim w 2013 roku*. Szczecin: Urząd Statystyczny.

Cytowanie

Molska, K., Krzeszewska, M. (2016). Ustawa metropolitalna szansą dla Szczecina? Procesy suburbanizacyjne niejawnym argumentem politycznym. *Acta Politica Polonica*, 2 (36), 91–100. DOI: 10.18276/ap.2016.36-07.